

Kertomus kerrallaan luki-lukkoja avaamaan

Nuttu nurin – onni oikein

Toim. Aija Lund

Kertomus kerrallaan luki-lukkoja avaamaan

Nuttu nurin – onni oikein

Toim. Aija Lund

Turun kristillisen opiston säätiö

Teksti:

Lilja Aikio

Tehtävien tekijät:

Heidi Jokiniemi
Leena-Marjut Aaltonen

Oikoluku:

Saija Gustafsson

Kuvat:

Juha Nurminen

Taitto:

Janne Peltonen

© Turun kristillisen opiston säätiö

ISBN 978-952-99919-8-3

Finepress Oy, Turku 2008

Tervehdys kirjan tekijöiltä

Kädessäsi on harjoituskirja ***Kertomus kerrallaan luki-lukkoja avaamaan – Nuttu nurin – onni oikein***. Kirjan on tarkoitus parantaa lukemisen ja kirjoittamisen taitoja. Kirja sopii niin lapsille kuin aikuisillekin. Sen harjoituksia voi tehdä yksin tai ryhmässä ohjaajan tuella. Lukipulma on aina yksilöllinen. Siksi jokainen voi käyttää kirjaa omalla tavallaan.

Kirjan harjoitukset pohjautuvat Lilja Aikion kirjoittamaan tarinaan Nuttu nurin – onni oikein. Harjoitukset kuntouttavat lukemisen ja kirjoittamisen vaikeuksia monella eri tavalla. Yhdet tehtävät auttavat löytämään äänne–kirjain-pareja. Toisten avulla harjoittelet tavujen ja sanojen hahmottamista. Kolmannenlaiset tehtävät auttavat muodostamaan lauseita. Joissakin tehtävissä autetaan ymmärtämään paremmin sitä, mitä on luettu.

Tehtävisivut ovat värillisiä. Tehtävien oikeat vastaukset ovat heti seuraavalla sivulla. Näin tarkistaminen on helppoa. Vastaussivu kannattaa taittaa piiloon ja yrittää tehtävien tekoa ensin itse.

Kertomus kerrallaan luki-lukkoja avaamaan – Nuttu nurin – onni oikein on tuotettu Lukki-Kuusama-hankkeessa. Lukki-Kuusama (2007–2009) on Turun kristillisen opiston hallinnoima ja Raha-automaattiyhdistyksen rahoittama projekti, joka tuottaa aineistoa lukemisen ja kirjoittamisen taitojen tukemiseen.

Toivomme, että antaisit palautetta kirjasta oheisella palautelomakkeella tai lähettämällä sähköpostia osoitteeseen lukituki@tk-opisto.fi. Kiitos!

Harjoittelun iloa!

Terveisin kirjan tekijät

Sisällys

”Nuttu nurin – onni oikein”	8
1. Yhdistä kirjaimet oikein	12
Yhdistä kirjaimet oikein – Oikeat vastaukset.....	13
2. Pitkät vokaalit	14
Pitkät vokaalit – Oikeat vastaukset	15
3. Lisää puuttuvat kirjaimet	16
Lisää puuttuvat kirjaimet – Oikeat vastaukset	17
4. N-kirjaimet	18
N-kirjaimet – Oikeat vastaukset	19
5. Virkkeen muodostaminen	20
Virkkeen muodostaminen – Oikeat vastaukset	22
6. Sama määrä tavuja	24
Sama määrä tavuja – Oikeat vastaukset.....	25
7. Puuttuva tavu	26
Puuttuva tavu – Oikeat vastaukset.....	27
8. Uusi sana	28
Uusi sana – Oikeat vastaukset.....	29
9. Etsi sanat ensimmäisen tavun mukaan	30
Etsi sanat ensimmäisen tavun mukaan – Oikeat vastaukset...	31
10. Etsi sanat viimeisen tavun mukaan	32
Etsi sanat viimeisen tavun mukaan – Oikeat vastaukset.....	33
11. Tavuista sanoiksi, sanoista virkkeeksi	34
Tavuista sanoiksi, sanoista virkkeeksi – Oikeat vastaukset	37
12. Järjestä tavut sanoiksi	40
Järjestä tavut sanoiksi – Oikeat vastaukset	41
13. Mikä sana ei kuulu joukkoon?	42
Mikä sana ei kuulu joukkoon? – Oikeat vastaukset	43
14. Yhdyssanat	44
Yhdyssanat – Oikeat vastaukset	45
15. Etsi oikea sana	46
Etsi oikea sana – Oikeat vastaukset	47
16. Riimiparit	48
Riimiparit – Oikeat vastaukset.....	49
17. Samat sanat	50
Samat sanat – Oikeat vastaukset.....	51
18. Ristikko	52
Ristikko – Oikeat vastaukset	53
19. Kirjaimista sanoiksi	54
Kirjaimista sanoiksi – Oikeat vastaukset	55
20. Virke vai sanajono?	56
Virke vai sanajono? – Oikeat vastaukset	57

21. Virkkeiden erotus	58
Virkkeiden erotus – Oikeat vastaukset.....	59
22. Täydennä virkkeet	60
Täydennä virkkeet – Oikeat vastaukset.....	61
23. Virkkeiden muodostaminen	62
Virkkeiden muodostaminen – Oikeat vastaukset	63
24. Selvitä sanajonon salaisuus	64
Selvitä sanajonon salaisuus – Oikeat vastaukset	65
25. Poista ylimääräinen sana.....	66
Poista ylimääräinen sana – Oikeat vastaukset.....	67
26. Täydennä virkkeet.....	68
Täydennä virkkeet – Oikeat vastaukset.....	69
27. Oikein vai väärin?.....	70
Oikein vai väärin? – Oikeat vastaukset	71
28. Valitse oikeat väittämät	72
Valitse oikeat väittämät – Oikeat vastaukset	73
29. Vastaa kysymyksiin tekstin perusteella	74
Vastaa kysymyksiin tekstin perusteella – Oikeat vastaukset ..	75
30. Valitse oikea vastausvaihtoehto	76
Valitse oikea vastausvaihtoehto – Oikeat vastaukset.....	78

”Nuttu nurin – onni oikein”

Seison tavaratalon naistenvaateosastolla ja hypistelen paitaa. Se on kauniin värinen, mutta onko se päällysvaate vai yöpaita? Vieressä on rekki, jossa selvästi on yöasuja: niissä on rusetteja, pitsejä ja rimpsuja. Myyjätär pysähtyy kohdalleni ja kysyy, tarvitsenko apua. ”Tämä paita...tuota...” änkytän. ”Todella kaunis. Väri sopii teille hyvin. Mikä teidän kokonne on?” kysyy myyjätär. Sanon kokoni, ja hän pyörähtää rekin ympäri ja palaa paita kädessä: ”Olkaa hyvä.”

Kiemurtelen vaivautuneena. Myyjä katsoo kysyvästi. ”Onko tämä yöpaita?” saan lopulta kysyttyä. Myyjä hämmentyy: ”Niin, kyllähän tätä voi yöpaitanakin pitää...” Alan hermostua: ”Mutta onko se oikeasti yöpaita?” tivaan. Myyjä katsoo minua ihmeissään ja neuvottomana. ”Sitä voi käyttää sekä yöllä että päivällä”, hän sanoo. Tiedän itsekin, että kuulostan omituiselta, mutta haluan asian selväksi: ”Onko se virallisesti yöpaita?” jankkaan ääni kohoten. Myyjä tuijottaa hetken mitään sanomatta ja kävelee pois.

”Muistakko sie Rauna, ko ne yhet työtöt tulivat kouluun suomalaisissa yöpajoissa?” kailottaa sukulaisnaisen ääni, ja perään kuuluu naurun pyrskehdyksiä. Olen kymmenenvuotias ja puikahdan uteliaana kuuntelemaan, kun suvun naiset ovat kokoontuneet juoruilemaan. Jotkut siskokset olivat tulleet kouluun yöpaidoissa. Miksi ihmeessä? Eikö heillä ollut muita vaatteita? ”Oli tietenkin”, vastaa yksi tädeistäni. ”Olihan niillä lapinpuvut. Voi veikkosella, ja monet kauniit puvut heillä olikin.” ”No, miksi ne sitten tulivat yöpaidoissa?” kysyn.

Täti kertoo, että sodan jälkeen eräs järjestö oli päättänyt lähettää vaateavustusta köyhään Lappiin. Paketteihin oli kerätty käyttämättä jääneitä vaatteita. Siis sellaisia, joita nykyisin viedään kirpputoreille. Vaikka lapinpuvut ovatkin värikkäästi koristeltuja, niiden perusmalli on yksinkertainen ja muistuttaa tyttöjen pitkää yöpaitaa – sellaista, jossa on röyhelö helmassa ja pieni halkio kaula-aukossa. Lapin talvipuvut tehdään paksusta verkakankaasta, mutta kesäpuvuissa käytetään kirjaviakin kankaita. Ilman kuvioitua niisivyötä, huivia

ja hopeakorua eli riskua, ne todellakin muistuttavat suomalaisten yöpaitoja.

Eräs saamelaisäiti oli kerran saanut paketin, jossa oli ollut tyttöjen yöpaitoja, ja hän oli päätellyt, että ne ovat kesämekkoja. Niinpä sisarukset sitten olivat keväällä pukeneet ne ylleen, solmineet äidin kutomat vyöt niihin ja lähteneet kouluun kirkonkylään. Vasta luokkahuoneessa suomalaisen opettajan hämmästely oli paljastanut tytöille, kuinka nolon sopimattomasti he olivat pukeutuneet. Tunsin syvää myötähäpeää koko pikkutytön sydämestäni. "Eivätkö ne tytöt tienneet, että ne mekot olivat yöpaitoja?" kysyin. "Ei. Mistäpä he sen olisivat tienneet? Eihän lappalaisilla ollut rimpsuja muualla kuin Lapin puvun helmoissa. Ei alusvaatteissakaan mitään röyhelöitä ollut", vastaa tätini. Olin järkyttynyt: noinkin voi siis paljastaa tietämättömyytensä ja joutua naurunalaiseksi. Yöpaitojen kanssa täytyy siis olla erityisen tarkka, päättelin.

Se, että me lappalaiset eli saamelaiset asuimme – ja asumme osin vieläkin – hyvin hajallaan pitkin erämaita ja tuntureita, vaikuttaa moniin asioihin meidän kulttuurissamme. Se on vaikuttanut muun muassa siihen, että meillä on syntynyt useita eri saamen kieliä, jotka poikkeavat paljon toisistaan. Se on vaikuttanut siihenkin, että eri alueiden lapinpuvut ovat erilaisia.

Pukumalleja on Suomen Lapissa viisi: Inarin, Utsjoen, Sodankylän, Vuotson sekä Enontekiön eli Kautokeinin pukumallit. Vaikka pukujen perusmalli on leikkaukseltaan melko lailla samanlainen, eroja on puvun väljyydessä, verka- ja nauhakoristeluissa sekä päähineiden malleissa ja koossa. Pukuun kuuluvat värikkäät vyöt, paulanauhat, säärystimet eli poronnahkaiset säpikkäät ja kintaat. Nämä asusteet vaihtelevat niin, että kertavilkaisulla saamelainen osaa päätellä, mistä päin Lappia toinen saamelainen on kotoisin.

Kolttasaamelaisilla on täysin muista saamelaisista poikkeava puku: naiset käyttävät hametta, puseroa ja röijyä ja miehet tavallista länsimaistyyppistä pukua. Heidän päähineensä ja nauhansa ovatkin sen sijaan kaukana länsimaisista. Päähineet ovat täysin erimallisia kuin muiden saamelaisten, ja niissä on uskomattoman isotöisiä ja taidokkaita helmikoristeluja. Naiset käyttävät eri päähineitä

eri elämäntilanteissa: neidolla, vaimolla ja leskellä on erilaiset päähineet. Meillä muilla saamelaisnaisilla on samanmallinen punainen lakki koko elämän ajan siviilisäädystä riippumatta.

Lapinpukujen värikkäät verkanauhakoristeet tiivistävät pukujen saumoja. Nämä koristeet muotoutuivat tunnuksiksi, joiden avulla korostettiin omaan sukuun, lapinkylään ja alueeseen kuulumista. Ne ovat ikään kuin meidän klaani- tai jengitunnuksiamme. Miehet pitävät koristeelliset vyönsä lantiolla siten, että pukuun muodostuu vyön yläpuolelle pussi. Se antaa väljyyttä liikkumiseen, ja siinä pussissa miehet säilyttävät henkilökohtaisia pikkutavaroitaan. Joskus valokuvissa olen nähnyt miehen vyön sidottuna vyötärölle kuin naisella. Usein olen myös nähnyt turistinaisten tai -tyttöjen pitävän miesten neljäntuulenlakkia päässään. Minun silmissäni ne näyttävät koomisilta.

Muutama vuosi sitten jouduin etelän kaupungissa kulkemaan päivittäin ison tavaratalon ohitse. Joulun aikaan sen ikkunaan oli tehty lappalaisaiheinen somistus: poika ja poro. Mallinuken vyö oli solmittu vyötärölle kuin tytöllä. Yritin olla välittämättä, mutta se näytti niin oudolta, että lopulta menin liikkeeseen pyytämään, että vyötä laskettaisiin tai nukke puettaisiin tytön vaatteisiin. Liikkeessä oltiin ystävällisiä ja ymmärtäväisiä ja mallinuken vyö solmittiin lantiolle niin kuin miehellä kuuluu olla. Tunsin olevani turhasta nipottaja, mutta toisaalta se suomalaisten yöpukuasiakin kalvoi yhä mieltäni.

Miesten neljäntuulenlakki on mainio päähine. Se on lämmin, mutta ei hiostava, koska sen neljään sakaraan jää ilmatilaa. Ne sakarat ovat kerran pelastaneet isoisäni Matin hengen 1950-luvulla. Isoisä oli ajamassa Inarijärven jäätä pitkin hevosella kirkonkylältä Sevettijärvelle. Ajokeli oli huono ja lumi upottavaa. Keskellä Kasariselkää alkoi nälkäinen susilauma kiertää Mattia ja hevosta. Sudet kiersivät ensin kauempaa ikään kuin seuraten miehen ja hevosen menoa, mutta kun hevonen alkoi väsyä ja hidastua, lauma tiivistyi ja läheni koko ajan. Matilla ei silloin ollut pyssyä mukana, mutta kirves sentään oli. Hän karautti saaren rantaan, nappasi kirveen käteen ja kaatoi rivakasti puunkäppyrän ja pilkkoi polttopuiksi. Hän oli aamulla pudottanut ainoan tulitikkuaskinsa

veteen ja pistänyt sen neljäntuulenlakin yhteen sakaraan kuivumaan. Nyt hänen ja hevosen henki olivat kiinni siitä, olivatko tikut ehtineet kuivua lakin sakarassa. Kädet täristen Matti kaivoi askin lakistaan, avasi sen, otti tikun ja raapaisi. Tikku oli vähän kostean nihkeä, mutta se syttyi, ja Matti sai nuotion palamaan. Hän kaatoi toisenkin puun, ja siinä tulia pitäessä hevonen sai levätyä. Sudet kiersivät saarta monta tuntia, mutta eivät uskaltaneet lähelle. Villieläimet pelkäävät savun hajuakin, ja tulta ne karttavat aina. Ilta alkoi jo pimetä, kun susilauma lopulta kyllästyi odottamaan ja lähti etsimään murkinaa muualta erämaasta.

Isoisä eli liki 80-vuotiaaksi, mutta kertaakaan elämässään hänen kaulaansa ei koristanut kravatti, rusetti tai solmuke. Lapinpuvun pystykauluksessa ne eivät olisi pysyneetkään. Tarina kertoo lappalaisperheestä, joka oli saanut lahjoituksena ison nipun kravatteja. Koska niille ei ollut muuta käyttöä, lapset olivat pujottaneet ne pienen lammaislauman kaulaan. Lampaat vaelsivat tunturin rinteellä kravattit kaulassa. Kravateista niitä oli helppo tarvittaessa talutella lampolaan. Näinkin kulttuurit voivat kohdata.

1. Yhdistä kirjaimet oikein

V a t s i t n p

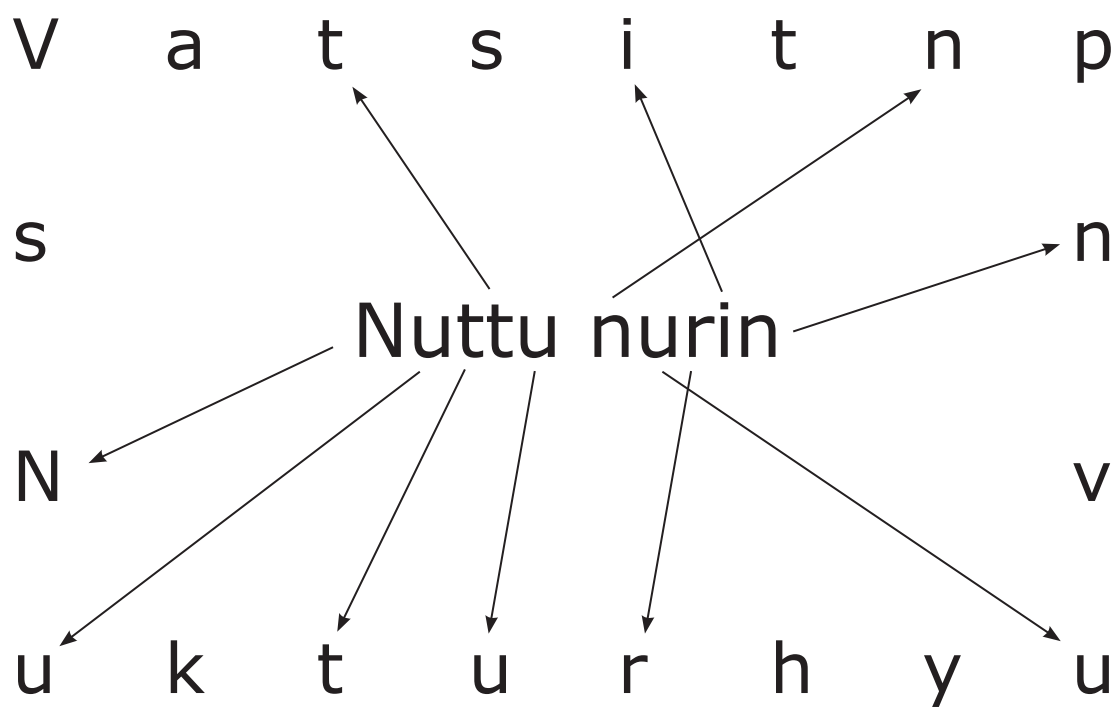
s n

Nuttu nurin

N v

u k t u r h y u

Yhdistä kirjaimet oikein – Oikeat vastaukset

2. Pitkät vokaalit

Lue teksti. Tekstistä on poimittu sanoja. Valitse mallin mukaan sanat, joissa on pitkä vokaali. Pitkä vokaali tarkoittaa, että kaksi samanlaista vokaalia on peräkkäin samassa tavussa. Lue sanat lopuksi ääneen.

Seison tavaratalon naistenvaateosastolla ja hypistelen paitaa. Se on kauniin värinen, mutta onko se päällysvaate vai yöpaita? Vieressä on rekki, jossa selvästi on yöasuja: niissä on rusetteja, pitsejä ja rimpsuja. Myyjätär pysähtyy kohdalleni ja kysyy, tarvitsenko apua. "Tämä paita...tuota..." änkytän. "Todella kaunis. Väri sopii teille hyvin. Mikä teidän kokonne on?" kysyy myyjätär. Sanon kokoni, ja hän pyörähtää rekin ympäri ja palaa paita kädessä: "Olkaa hyvä." Kiemurtelen vaivautuneena. Myyjä katsoo kysyvästi. "Onko tämä yöpaita?" saan lopulta kysyttyä. Myyjä hämmentyy: "Niin, kyllähän tätä voi yöpaitanakin pitää..."

X vaateosastolla

___ paitaa	___ kauniin	___ värinen
___ yöpaita	___ vieressä	___ yöasuja
___ niissä	___ myyjätär	___ pysähtyy
___ kohdalleni	___ kysyy	___ apua
___ sopii	___ teille	___ pyörähtää
___ ympäri	___ palaa	___ olkaa
___ vaivautuneena	___ katsoo	___ kysyvästi
___ hämmentyy	___ yöpaitanakin	___ pitää

Pitkät vokaalit – Oikeat vastaukset

Lue teksti. Tekstistä on poimittu sanoja. Valitse mallin mukaan sanat, joissa on pitkä vokaali. Pitkä vokaali tarkoittaa, että kaksi samanlaista vokaalia on peräkkäin samassa tavussa. Lue sanat lopuksi ääneen.

Seison tavaratalon naistenvaateosastolla ja hypistelen paitaa. Se on kauniin värinen, mutta onko se päällysvaate vai yöpaita? Vieressä on rekki, jossa selvästi on yöasuja: niissä on rusetteja, pitsejä ja rimpsuja. Myyjätär pysähtyy kohdalleni ja kysyy, tarvitsenko apua. "Tämä paita...tuota..." änkytän. "Todella kaunis. Väri sopii teille hyvin. Mikä teidän kokonne on?" kysyy myyjätär. Sanon kokoni, ja hän pyörähtää rekin ympäri ja palaa paita kädessä: "Olkaa hyvä." Kiemurtelen vaivautuneena. Myyjä katsoo kysyvästi. "Onko tämä yöpaita?" saan lopulta kysyttyä. Myyjä hämmentyy: "Niin, kyllähän tätä voi yöpaitanakin pitää..."

vaateosastolla

paitaa

yöpaita

niissä

kohdalleni

sopii

ympäri

vaivautuneena

hämmentyy

kauniin

vieressä

myyjätär

kysyy

teille

palaa

katsoo

yöpaitanakin

värinen

yöasuja

pysähtyy

apua

pyörähtää

olkaa

kysyvästi

pitää

3. Lisää puuttuvat kirjaimet

Tekstistä on pudonnut t-kirjaimia. Lisää puuttuvat kirjaimet tekstiin mallin mukaan. Puuttuuko sanasta t vai tt?

Kiemurtelen vaivau___uneena. Myyjä ka___soo kysyvä___i.
"Onko tämä yöpai___a?" saan lopul___a kysy___yä. Myyjä
hämmentyy: "Niin, kyllähän tä___ä voi yöpai___anakin pi___
ää..." Alan hermos___ua: "Mu___a onko se oikeas___i yöpai___
___a?" tivaan. Myyjä ka___soo minua ihmeissään ja neuvo___
omana. "Si___ä voi käy___ää sekä yöllä e___ä päivällä",
hän sanoo. Tiedän i___sekin, että kuulos___an omi___uisel___a,
mutta haluan asian selväksi: "Onko se virallises___i yöpai___a?"
jankkaan ääni koho___en. Myyjä tuijo___aa he___ken mi___
ään sanoma___a ja kävelee pois.

Lisää puuttuvat kirjaimet – Oikeat vastaukset

Tekstistä on pudonnut t-kirjaimia. Lisää puuttuvat kirjaimet tekstiin mallin mukaan. Puuttuuko sanasta t vai tt?

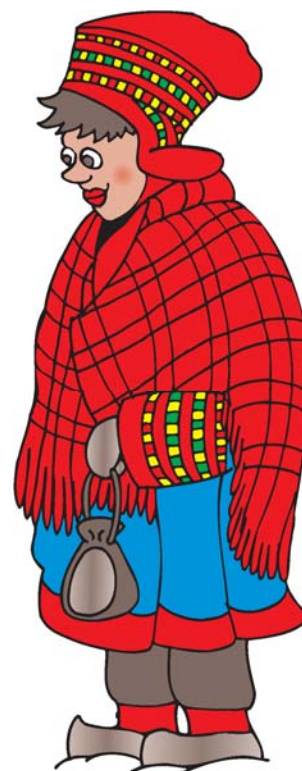
Kiemurtelen vaivautuneena. Myyjä katsoo kysyvästi. "Onko tämä yöpaita?" saan lopulta kysyttyä. Myyjä hämmentyy: "Niin, kyllähän tätä voi yöpaitanakin pitää..." Alan hermostua: "Mutta onko se oikeasti yöpaita?" tivaan. Myyjä katsoo minua ihmeissään ja neuvottomana. "Sitä voi käyttää sekä yöllä että päivällä", hän sanoo. Tiedän itsekin, että kuulostan omituiselta, mutta haluan asian selväksi: "Onko se virallisesti yöpaita?" jankkaan ääni kohoten. Myyjä tuijottaa hetken mitään sanomatta ja kävelee pois.

4. N-kirjaimet

Alleviivaa tekstistä sanat, joissa on n-kirjain. Kirjoita sanat viivoille.

”Muistakko sie Rauna, ko ne yhet tytöt tulivat kouluun suomalaisissa yöpajoissa?” kailottaa sukulaisnaisen ääni, ja perään kuuluu naurun pyrskähdyksiä. Olen kymmenenvuotias ja puikahdan uteliaana kuuntelemaan, kun suvun naiset ovat kokoontuneet juoruilemaan. Jotkut siskokset olivat tulleet kouluun yöpajadoissa. Miksi ihmeessä? Eikö heillä ollut muita vaatteita? ”Oli tietenkin”, vastaa yksi tädeistäni.

_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____

N-kirjaimet – Oikeat vastaukset

Alleviivaa tekstistä sanat, joissa on n-kirjain. Kirjoita sanat viivoille.

”Muistakko sie **Rauna**, ko **ne** yhet tytöt tulivat **kouluun** suomalaisissa yöpajoissa?” kailottaa **sukulaisnaisen ääni**, ja **perään** kuuluu **naurun** pyrskähdyksiä. **Olen kymmenenvuotias** ja **puikahdan uteliaana kuuntelemaan, kun suvun naiset** ovat **kokoontuneet juoruilemaan**. Jotkut siskokset olivat tulleet **kouluun** yöpajoissa. Miksi ihmeessä? Eikö heillä ollut muita vaatteita? ”Oli **tietenkin**”, vastaa yksi **tädeistäni**.

Rauna ne

kouluun sukulaisnaisen

ääni perään

naurun olen

kymmenenvuotias puikahdan

uteliaana kuuntelemaan

kun suvun

naiset kokoontuneet

juoruilemaan kouluun

tietenkin tädeistäni

5. Virkkeen muodostaminen

Poimi kunkin sanan kolmas kirjain ja kirjoita se pienelle viivalle. Poimimistasi kirjaimista muodostuu uusi sana. Kirjoita se sille varatulle viivalle. Etsi ja alleviivaa tekstistä riveille muodostuneet sanat. Kirjoita rakentamistasi sanoista muodostuva virke sille varatulle paikalle tehtävän loppuun. Tehtävän alussa on malli.

Seison tavaratalon naistenvaateosastolla ja hypistelen paitaa. Se on kauniin värinen, mutta onko se päällysvaate vai yöpaita? Vieressä on rekki, jossa selvästi on yöasuja: niissä on rusetteja, pitsejä ja rimpsuja. Myyjätär pysähtyy kohdalleni ja kysyy, tarvitsenko apua. "Tämä paita...tuota..." änkytän. "Todella kaunis. Väri sopii teille hyvin. Mikä teidän kokonne on?" kysyy myyjätär. Sanon kokoni, ja hän pyörähtää rekin ympäri ja palaa paita kädessä: "Olkaa hyvä."

1.	sanon	n
	vaate	a
	niissä	i
	rusetteja	s
	pitsejä	t
	vieressä	e
	sanon	n
	tavaratalo	—
	yöasu	—
	vaate	—
	aate	—
	vieressä	—
	tuota	—
	pysähtyy	—
	vaateosasto	—
	missä	—
	setti	—
	tuota	—
	palaa	—
	selvästi	—
	vaate	—

2.	tarvitsenko	—	
	tiedän	—	
	kokoni	—	
	seison	—	
	sanon	—	_____
3.	tavaratalo	—	
	vai	—	
	sievä	—	
	vara	—	
	tiedän	—	
	pysähtyy	—	
	kysyy	—	
	päällysvaate	—	_____
4.	Vuotso	—	
	punainen	—	_____
5.	lakki	—	
	ajan	—	
	alueiden	—	
	länsimaisista	—	
	neidoilla	—	
	vaimoilla	—	
	lantioilla	—	_____
6.	kävelee	—	
	päällysvaate	—	
	pyrskähdyksiä	—	
	vaivautuneena	—	
	ääni	—	
	tietenkin	—	
	syntynyt	—	_____
7.	Lappiin	—	
	yöasuja	—	
	niissä	—	
	pitsejä	—	
	saan	—	_____

Kirjoita tähän muodostunut virke:

Virkkeen muodostaminen – Oikeat vastaukset

Poimi kunkin sanan kolmas kirjain ja kirjoita se pienelle viivalle. Poimimistasi kirjaimista muodostuu uusi sana. Kirjoita se sille varatulle viivalle. Etsi ja alleviivaa tekstistä riveille muodostuneet sanat. Kirjoita rakentamistasi sanoista muodostuva virke sille varatulle paikalle tehtävän loppuun. Tehtävän alussa on malli.

Seison tavaratalon naistenvaateosastolla ja hypistelen paitaa. Se on kauniin värinen, mutta onko se päällysvaate vai yöpaita? Vieressä on rekki, jossa selvästi on yöasuja: niissä on rusetteja, pitsejä ja rimpsuja. Myyjätär pysähtyy kohdalleni ja kysyy, tarvitsenko apua. "Tämä paita...tuota..." änkytän. "Todella kaunis. Väri sopii teille hyvin. Mikä teidän kokonne on?" kysyy myyjätär. Sanon kokoni, ja hän pyörähtää rekin ympäri ja palaa paita kädessä: "Olkaa hyvä."

1.	sanon	n	
	vaate	a	
	niissä	i	
	rusetteja	s	
	pitsejä	t	
	vieressä	e	
	sanon	n	
	tavaratalo	v	
	yöasu	a	
	vaate	a	
	aate	t	
	vieressä	e	
	tuota	o	
	pysähtyy	s	
	vaateosasto	a	
	missä	s	
	setti	t	
	tuota	o	
	palaa	l	
	selvästi	l	
	vaate	a	<u>naistenvaateosastolla</u>

2.	tarvitsenko
tiedän
kokoni
seison
sanon	r
e
k
i
n	rekin _____
3.	tavaratalo
vai
sievä
vara
tiedän
pysähtyy
kysyy
päällysvaate	v
i
e
r
e
s
s
ä	vieressä _____
4.	Vuotso
punainen	o
n	on _____
5.	lakki
ajan
alueiden
länsimaisista
neidoilla
vaimoilla
lantioilla	k
a
u
n
i
i
n	kauniin _____
6.	kävelee
päällysvaate
pyrskähdyksiä
vaivautuneena
ääni
tietenkin
syntynyt	v
ä
r
i
n
e
n	värinen _____
7.	Lappiin
yöasuja
niissä
pitsejä
saan	p
a
i
t
a	paita _____

Kirjoita tähän muodostunut virke:

Naistenvaateosastolla rekin vieressä on kauniin värinen paita.

6. Sama määrä tavuja

Yhdistä toisiinsa sanat, joissa on yhtä monta tavua. Kirjoita sana viivalle mallin mukaan.

1. kouluun ääni
suomalaisissa _____
ne _____
kokoontuneet _____
kailottaa _____

sen ääni puikahdan pyrskähdyksiä kuuntelemaan

2. naiset _____
siskokset _____
tädeistäni _____
kirpputoreille _____

koristeltuja juoruilemaan suvun ihmeessä

3. täti _____
paketteihin _____
tietenkin _____
yksinkertainen _____

kaula-aukossa tulivat yöpaidoissa vastaa

Sama määrä tavuja – Oikeat vastaukset

Yhdistä toisiinsa sanat, joissa on yhtä monta tavua. Kirjoita sana viivalle mallin mukaan.

1.	kouluun	<u>ääni</u>
	suomalaisissa	<u>pyrskähdyksiä</u>
	ne	<u>sen</u>
	kokoontuneet	<u>kuuntelemaan</u>
	kailottaa	<u>puikahdan</u>
2.	naiset	<u>suvun</u>
	siskokset	<u>ihmeessä</u>
	tädeistäni	<u>juoruilemaan</u>
	kirpputoreille	<u>koristeltuja</u>
3.	täti	<u>vastaa</u>
	paketteihin	<u>yöpaidoissa</u>
	tietenkin	<u>tulivat</u>
	yksinkertainen	<u>kaula-aukossa</u>

7. Puuttuva tavu

Mikä tavu sanan lopusta puuttuu? Valitse sanaan oikea loppu-
tavu mallin mukaan. Kirjoita koko sana viivalle. Lue lopuksi
kirjoittamasi sanat ääneen.

järjes- ___ tä X tö ___ to
järjestö _____

1. päättä- ___ not ___ nut ___ nyt

2. pakettei- ___ hin ___ hon ___ han

3. käyttämät- ___ tä ___ ta ___ te

4. sellaisi- ___ o ___ e ___ a

5. nykyi- ___ sun ___ sin ___ syn

6. koristeltu- ___ jo ___ ju ___ ja

Puuttuva tavu – Oikeat vastaukset

Mikä tavu sanan lopusta puuttuu? Valitse sanaan oikea loppu-tavu mallin mukaan. Kirjoita koko sana viivalle. Lue lopuksi kirjoittamasi sanat ääneen.

järjes- ___ tä **X** tö ___ to
järjestö

1. päättä- ___ not ___ nut **X** nyt
päättänyt

2. pakettei- **X** hin ___ hon ___ han
paketteihin

3. käyttämät- **X** tä ___ ta ___ te
käyttämättä

4. sellaisi- ___ o ___ e **X** a
sellaisia

5. nykyi- ___ sun **X** sin ___ syn
nykyisin

6. koristeltu- ___ jo ___ ju **X** ja
koristeltuja

8. Uusi sana

Ota sanoista ensimmäinen ja toinen tavu. Saat tavuista uuden sanan. Kirjoita tavut viivalle mallin mukaan.

sukulaisnaisen suku _____

vaateavustusta _____

kirpputoreille _____

yksinkertainen _____

tyttöjen _____

kesäpuvuissa _____

kirjaviakin _____

huivia _____

talvipuvut _____

luokkahuoneessa _____

alusvaatteissakaan _____

Uusi sana – Oikeat vastaukset

Ota sanoista ensimmäinen ja toinen tavu. Saat tavuista uuden sanan. Kirjoita tavut viivalle mallin mukaan.

vaateavustusta vaate_____

kirpputoreille kirppu_____

yksinkertainen yksin_____

tyttöjen tyttö_____

kesäpuvuissa kesä_____

kirjaviakin kirja_____

huivia huivi_____

talvipuvut talvi_____

luokkahuoneessa luokka_____

alusvaatteissakaan alus_____

9. Etsi sanat ensimmäisen tavun mukaan

Etsi tekstistä sana, joka alkaa annetulla tavulla. Alleviivaa sana ja kirjoita se riville tavuittain.

Kiemurtelen vaivautuneena. Myyjä katsoo kysyvästi. "Onko tämä yöpaita?" saan lopulta kysytyä. Myyjä hämmentyy: "Niin, kyllähän tätä voi yöpaitanakin pitää..." Alan hermostua: "Mutta onko se oikeasti yöpaita?" tivaan. Myyjä katsoo minua ihmeissään ja neuvottomana. "Sitä voi käyttää sekä yöllä että päivällä", hän sanoo. Tiedän itsekin, että kuulostan omituiselta, mutta haluan asian selväksi: "Onko se virallisesti yöpaita?" jankkaan ääni kohoten. Myyjä tuijottaa hetken mitään sanomatta ja kävelee pois.

oi- _____

se- _____

kä- _____

sa- _____

kie- _____

neu- _____

ti- _____

et- _____

päi- _____

vi- _____

o- _____

ko- _____

Etsi sanat ensimmäisen tavun mukaan – Oikeat vastaukset

Etsi tekstistä sana, joka alkaa annetulla tavulla. Alleviivaa sana ja kirjoita se riville tavuittain.

Kiemurtelen vaivautuneena. Myyjä katsoo kysyvästi. "Onko tämä yöpaita?" saan lopulta kysyttyä. Myyjä hämmentyy: "Niin, kyllähän tätä voi yöpaitanakin pitää..." Alan hermostua: "Mutta onko **se oikeasti** yöpaita?" **tivaan**. Myyjä katsoo minua ihmeissään ja **neuvottomana**. "Sitä voi käyttää **sekä** yöllä **että päivällä**", hän **sanoo**. Tiedän itsekin, että kuulostan **omituiselta**, mutta haluan asian selväksi: "Onko **se virallisesti** yöpaita?" jankkaan ääni **kohoten**. Myyjä tuijottaa hetken mitään **sanomatta** ja **kävelee** pois.

oi-	<u>oi-ke-as-ti</u>
se-	<u>se / se-kä</u>
kä-	<u>kä-ve-lee</u>
sa-	<u>sa-noo / sa-no-mat-ta</u>
kie-	<u>kie-mur-te-len</u>
neu-	<u>neu-vot-to-ma-na</u>
ti-	<u>ti-vaan</u>
et-	<u>et-tä</u>
päi-	<u>päi-väl-lä</u>
vi-	<u>vi-ral-li-ses-ti</u>
o-	<u>o-mi-tui-sel-ta</u>
ko-	<u>ko-ho-ten</u>

10. Etsi sanat viimeisen tavun mukaan

Etsi tekstistä sana, joka päättyy annettuun tavuun. Alleviivaa sana ja kirjoita se riville tavuittain.

”Muistakko sie Rauna, ko ne yhet tytöt tulivat kouluun suomalaisissa yöpajoissa?” kailottaa sukulaisnaisen ääni, ja perään kuuluu naurun pyrskähdyksiä. Olen kymmenenvuotias ja puikahdan uteliaana kuuntelemaan, kun suvun naiset ovat kokoontuneet juoruilemaan. Jotkut siskokset olivat tulleet kouluun yöpajoissa. Miksi ihmeessä? Eikö heillä ollut muita vaatteita? ”Oli tietenkin”, vastaa yksi tädeistäni. ”Olihan niillä lapinpuvut. Voi veikkosella, ja monet kauniit puvut heillä olikin.” ”No, miksi ne sitten tulivat yöpajoissa?” kysyn.

-lä _____

-töt _____

-vut _____

-luun _____

-vun _____

-taa _____

-run _____

-neet _____

-set _____

-net _____

-ten _____

Etsi sanat viimeisen tavun mukaan – Oikeat vastaukset

Etsi tekstistä sana, joka päättyy annettuun tavuun. Alleviivaa sana ja kirjoita se riville tavuittain.

”Muistakko sie Rauna, ko ne yhet **tytöt** tulivat **kouluun** suomalaisissa yöpajoissa?” **kailottaa** sukulaisnaisen ääni, ja perään kuuluu **naurun** pyrskähdyksiä. Olen kymmenenvuotias ja puikahdan uteliaana kuuntelemaan, kun **suvun naiset** ovat **kokoontuneet** juoruilemaan. Jotkut **siskokset** olivat tulleet **kouluun** yöpajoissa. Miksi ihmeessä? Eikö **heillä** ollut muita vaatteita? ”Oli tietenkin”, **vastaa** yksi tädeistäni. ”Olihan **niillä lapinpuvut**. Voi veikkosella, ja **monet** kauniit **puvut heillä** olikin.” ”No, miksi ne **sitten** tulivat yöpajoissa?” kysyn.

- lä **heil-lä / niil-lä**
- töt **ty-töt**
- vut **la-pin-pu-vut / pu-vut**
- luun **kou-luun**
- vun **su-vun**
- taa **kai-lot-taa / vas-taa**
- run **nau-run**
- neet **ko-koon-tu-neet**
- set **nai-set / sis-kok-set**
- net **mo-net**
- ten **sit-ten**

11. Tavuista sanoiksi, sanoista virkkeeksi

Etsi kustakin sanasta pyydetty tavu ja kirjoita se sille varattuun paikkaan niin, että yksi kirjain tulee yhdelle viivalle. Kerää kaikki muodostuneet sanat virkkeeksi tehtävän loppuun.

a. pau-**la**-nau-hat
Ota 2. tavu ja kirjoita kukin kirjain omalle viivalleen.

b. lapinkylään
Ota 2. tavu ja kirjoita kukin kirjain omalle viivalleen.

a. b.
L **A** - ___ ___ ___

c. pudottaneet
Ota 1. tavu ja kirjoita kukin kirjain omalle viivalleen.

d. yöpukuina
Ota 3. tavu ja kirjoita kukin kirjain omalle viivalleen.

e. vahinko
Ota 2. tavu ja kirjoita kukin kirjain omalle viivalleen.

c. d. e.
___ ___ - ___ ___ ___ - ___ ___ ___

f. kuulostaa
Ota 1. tavu ja kirjoita kukin kirjain omalle viivalleen.

g. talutella
Ota 2. tavu ja kirjoita kukin kirjain omalle viivalleen.

h. vaelsivat
Ota 4. tavu ja kirjoita kukin kirjain omalle viivalleen.

f. g. h.
_____ - _____ - _____

i. hopeakoru
Ota 4. tavu ja kirjoita kukin kirjain omalle viivalleen.

j. Inarissa
Ota 3. tavu ja kirjoita kukin kirjain omalle viivalleen.

k. sateella
Ota 2. tavu ja kirjoita kukin kirjain omalle viivalleen.

l. virallisesti
Ota 3. tavu ja kirjoita kukin kirjain omalle viivalleen.

m. samanlainen
Ota 4. tavu ja kirjoita kukin kirjain omalle viivalleen.

i. j. k.
_____ - _____ - _____

l. m.
_____ - _____

n. vyöryä

Ota 1. tavu ja kirjoita kukin kirjain omalle viivalleen.

n.

o. kirjaviakin

Ota 2. tavu ja kirjoita kukin kirjain omalle viivalleen.

o.

p. rahatta

Ota 2. tavu ja kirjoita kukin kirjain omalle viivalleen.

q. muistutus

Ota 2. tavu ja kirjoita kukin kirjain omalle viivalleen.

p.

q.

-

Kokoa tehtävän sanat virkkeeksi ja kirjoita se riveille:

Tavuista sanoiksi, sanoista virkkeeksi – Oikeat vastaukset

Etsi kustakin sanasta pyydetty tavu ja kirjoita se sille varattuun paikkaan niin, että yksi kirjain tulee yhdelle viivalle. Kerää kaikki muodostuneet sanat virkkeeksi tehtävän loppuun.

- a. pau-**la**-nau-hat
Ota 2. tavu ja kirjoita kukin kirjain omalle viivalleen.
- b. la-**pin**-ky-lään
Ota 2. tavu ja kirjoita kukin kirjain omalle viivalleen.

a. b.
 L A - P I N

- c. **pu**-dot-ta-neet
Ota 1. tavu ja kirjoita kukin kirjain omalle viivalleen.
- d. yö-pu-**kui**-na
Ota 3. tavu ja kirjoita kukin kirjain omalle viivalleen.
- e. va-**hin**-ko
Ota 2. tavu ja kirjoita kukin kirjain omalle viivalleen.

c. d. e.
 P U - K U I - H I N

- f. **kuu**-los-taa
Ota 1. tavu ja kirjoita kukin kirjain omalle viivalleen.
- g. ta-**lu**-tel-la
Ota 2. tavu ja kirjoita kukin kirjain omalle viivalleen.
- h. va-el-si-**vat**
Ota 4. tavu ja kirjoita kukin kirjain omalle viivalleen.

f. g. h.
K U U - L U - V A T

- i. ho-pe-a-**ko**-ru
Ota 4. tavu ja kirjoita kukin kirjain omalle viivalleen.
- j. I-na-**ris**-sa
Ota 3. tavu ja kirjoita kukin kirjain omalle viivalleen.
- k. sa-**teel**-la
Ota 2. tavu ja kirjoita kukin kirjain omalle viivalleen.
- l. vi-ral-**li**-ses-ti
Ota 3. tavu ja kirjoita kukin kirjain omalle viivalleen.
- m. sa-man-lai-**nen**
Ota 4. tavu ja kirjoita kukin kirjain omalle viivalleen.

i. j. k. l. m.
K O - R I S - T E E L - L I - N E N

- n. **vyö**-ry-ä
Ota 1. tavu ja kirjoita kukin kirjain omalle viivalleen.

n.
V Y Ö

o. kir-**ja**-vi-a-kin

Ota 2. tavu ja kirjoita kukin kirjain omalle viivalleen.

o.

J A

p. ra-**hat**-ta

Ota 2. tavu ja kirjoita kukin kirjain omalle viivalleen.

q. muis-**tu**-tus

Ota 2. tavu ja kirjoita kukin kirjain omalle viivalleen.

p.

H A T - T U

q.

Kokoa tehtävän sanat virkkeeksi ja kirjoita se riveille:

Lapin pukuihin kuuluvat koristeellinen vyö ja hattu.

12. Järjestä tavut sanoiksi

Tekstissä esiintyvien sanojen tavut ovat menneet sekaisin. Päättele, mikä sana on kyseessä, ja alleviivaa se. Kirjoita tavut viivalle oikeaan järjestykseen niin, että niistä muodostuu alleviivaamasi sana.

Täti kertoo, että sodan jälkeen eräs järjestö oli päättänyt lähettää vaateavustusta köyhään Lappiin. Paketteihin oli kerätty käyttämättä jääneitä vaatteita. Siis sellaisia, joita nykyisin viedään kirpputoreille. Vaikka lapinpuvut ovatkin värikkäästi koristeltuja, niiden perusmalli on yksinkertainen ja muistuttaa tyttöjen pitkää yöpaitaa – sellaista, jossa on röyhelö helmassa ja pieni halkio kaula-aukossa. Lapin talvipuvut tehdään paksusta verkakankaasta, mutta kesäpuvuissa käytetään kirjaviikin kankaita. Ilman kuvioitua niisivyötä, huivia ja hopeakorua eli riskua, ne todellakin muistuttavat suomalaisten yöpaitoja.

hin - ket - pa - tei _____

li - pe - mal - rus _____

ru - pe - a - ko - ho - a _____

tä - päät - nyt _____

tel - ko - tu - ja - ris _____

au - sa - la - kau - kos _____

tut - vat - muis - ti _____

sin - nen - tai - yk - ker _____

Järjestä tavut sanoiksi – Oikeat vastaukset

Tekstissä esiintyvien sanojen tavut ovat menneet sekaisin. Päättelä, mikä sana on kyseessä, ja alleviivaa se. Kirjoita tavut viivalle oikeaan järjestykseen niin, että niistä muodostuu alleviivaamasi sana.

Täti kertoo, että sodan jälkeen eräs järjestö oli **päättänyt** lähettää vaateavustusta köyhään Lappiin. **Paketteihin** oli kerätty käyttämättä jääneitä vaatteita. Siis sellaisia, joita nykyisin viedään kirpputoreille. Vaikka lapinpuvut ovatkin värikkäästi **koristeltuja**, niiden **perusmalli** on **yksinkertainen** ja muistuttaa tyttöjen pitkää yöpaitaa – sellaista, jossa on röyhelö helmassa ja pieni halkio **kaula-aukossa**. Lapin talvipuvut tehdään paksusta verkakankaasta, mutta kesäpuvuissa käytetään kirjaviakin kankaita. Ilman kuvioitua niisivyötä, huivia ja **hopeakorua** eli riskua, ne todellakin **muistuttavat** suomalaisten yöpaitoja.

hin - ket - pa - tei _____

pa-ket-tei-hin _____

li - pe - mal - rus _____

pe-rus-mal-li _____

ru - pe - a - ko - ho - a _____

ho-pe-a-ko-ru-a _____

tä - päät - nyt _____

päät-tä-nyt _____

tel - ko - tu - ja - ris _____

ko-ris-tel-tu-ja _____

au - sa - la - kau - kos _____

kau-la-au-kos-sa _____

tut - vat - muis - ta _____

muis-tut-ta-vat _____

sin - nen - tai - yk - ker _____

yk-sin-ker-tai-nen _____

13. Mikä sana ei kuulu joukkoon?

Valitse jokaisesta sanaryhmästä mallin mukaan yksi sana, joka ei kuulu annetun otsikon alle.

Vaatteita ja asusteita

___ huivi ___ yöpaita X suku ___ säärystin

Paikkakuntia

___ Inari ___ Suomi ___ Utsjoki ___ Sodankylä

Naisia

___ neito ___ vaimo ___ leski ___ nauha

Eläimiä

___ hevonen ___ poro ___ susi ___ sauma

Esineitä

___ tulitikku ___ vyö ___ punainen ___ kirves

Paikkoja

___ koulu ___ somistus ___ luokkahuone ___ tavaratalo

Mikä sana ei kuulu joukkoon? – Oikeat vastaukset

Valitse jokaisesta sanaryhmästä mallin mukaan yksi sana,
joka ei kuulu annetun otsikon alle.

Paikkakuntia

___ Inari **X** Suomi ___ Utsjoki ___ Sodankylä

Naisia

___ neito ___ vaimo ___ leski **X** nauha

Eläimiä

___ hevonen ___ poro ___ susi **X** sauma

Esineitä

___ tulitikku ___ vyö **X** punainen ___ kirves

Paikkoja

___ koulu **X** somistus ___ luokkahuone ___ tavaratalo

14. Yhdyssanat

Tee sanoista yhdyssanoja. Yhdyssanan alku on annettu valmiina. Kirjoita sanan loppu viivalle mallin mukaan. Yhdyssanojen loput on annettu valmiina.

vaateosasto

verka_____

lapin_____

jengi_____

valo_____

tavara_____

malli_____

yö_____

ilma_____

iso_____

susi_____

poltto_____

tuli_____

villi_____

erä_____

osasto

lauma

kylä

kuva

puku

talo

nauha

puu

isä

maa

tunnus

eläin

tikku

tila

nukke

Yhdyssanat – Oikeat vastaukset

Tee sanoista yhdyssanoja. Yhdyssanan alku on annettu valmiina. Kirjoita sanan loppu viivalle mallin mukaan. Yhdyssanojen loput on annettu valmiina.

vaateosasto

verkanauha

jengitunnus

tavaratalo

yöpuku

isoisä

polttopuu

villieläin

lapinkylä

valokuva

mallinukke

ilmatila

susilauma

tulitikku

erämaa

15. Etsi oikea sana

Lue teksti. Mitä tekstissä esiintyvää sanaa vihjeellä tarkoitetaan? Kirjoita sana viivalle mallin mukaan.

Se, että me lappalaiset eli saamelaiset asuimme hyvin hajallaan pitkin erämaita ja tuntureita, vaikuttaa moniin asioihin meidän kulttuurissamme. Se on vaikuttanut muun muassa siihen, että eri alueiden lapinpuvut ovat erilaisia. Pukumalleja on Suomen Lapissa viisi. Pukuun kuuluvat värikkäät vyöt, paulanauhat, säärystimet eli poronnahkaiset säpikkäät ja kintaat. Kolttasaamelaisilla on täysin muista saamelaisista poikkeava puku: naiset käyttävät hametta, puseroa ja röijyä ja miehet tavallista länsimaistyyppistä pukua. Naiset käyttävät eri päähineitä eri elämäntilanteissa: neidolla, vaimolla ja leskellä on erilaiset päähineet.

Lapissa olevan ison mäen nimitys	<u>tunturi</u>
Numero neljän ja kuuden välissä	_____
Hattua tai lakkia tarkoittava sana	_____
Käsinettä tarkoittava sana	_____
Lantiolle tai vyötärölle laitettava asuste	_____
Henkilö, jonka puoliso on kuollut	_____
Naisten vaate, joka alkaa r-kirjaimella	_____
Nainen, joka ei ole naimisissa	_____
Vaate, joka naisella vastaa housuja	_____

Etsi oikea sana – Oikeat vastaukset

Lue teksti. Mitä tekstissä esiintyvää sanaa vihjeellä tarkoitetaan? Kirjoita sana viivalle mallin mukaan.

Se, että me lappalaiset eli saamelaiset asuimme hyvin hajallaan pitkin erämaita ja tuntureita, vaikuttaa moniin asioihin meidän kulttuurissamme. Se on vaikuttanut muun muassa siihen, että eri alueiden lapinpuvut ovat erilaisia. Pukumalleja on Suomen Lapissa viisi. Pukuun kuuluvat värikkäät vyöt, paulanauhat, säärystimet eli poronnahkaiset säpikkäät ja kintaat. Kolttasaamelaisilla on täysin muista saamelaisista poikkeava puku: naiset käyttävät hametta, puseroa ja röijyä ja miehet tavallista länsimaistyypistä pukua. Naiset käyttävät eri päähineitä eri elämäntilanteissa: neidolla, vaimolla ja leskellä on erilaiset päähineet.

Lapissa olevan ison mäen nimitys	<u>tunturi</u>
Numero neljän ja kuuden välissä	<u>viisi</u>
Hattua tai lakkia tarkoittava sana	<u>päähine</u>
Käsinettä tarkoittava sana	<u>kinnas</u>
Lantiolle tai vyötärölle laitettava asuste	<u>vyö</u>
Henkilö, jonka puoliso on kuollut	<u>leski</u>
Naisten vaate, joka alkaa r-kirjaimella	<u>röijy</u>
Nainen, joka ei ole naimisissa	<u>neito</u>
Vaate, joka naisella vastaa housuja	<u>hame</u>

16. Riimiparit

Etsi mallin mukaan riimipari annetulle sanalle. Riimipari tarkoittaa kahta sanaa, joilla on samanlainen loppusointu. Sanojen loput kuulostavat samoilta, mutta alkukirjain muuttuu. Alla viivaa oikea vaihtoehto.

solmio	<u>kolmio</u>	solmia	silmiä
puvut	suvut	sumut	purut
tuulen	kuume	kuulen	tuolin
vyön	syön	luin	puin
meillä	muilla	heillä	näillä
pussi	passi	tussi	pursi
tarina	turina	surina	narina
lauma	sauna	sauma	kauna
saarta	saarna	kaarna	kaarta
paita	raita	puita	luita
suvun	kivun	kuvun	sivun
muuta	muuta	luita	luuta
lakin	takin	tekin	sokin

Riimiparit – Oikeat vastaukset

Etsi mallin mukaan riimipari annetulle sanalle. Riimipari tarkoittaa kahta sanaa, joilla on samanlainen loppusointu. Sanojen loput kuulostavat samoilta, mutta alkukirjain muuttuu. Alla viivaa oikea vaihtoehto.

solmio	kolmio	solmia	silmiä
puvut	<u>suvut</u>	sumut	purut
tuulen	kuume	<u>kuulen</u>	tuolin
vyön	<u>syön</u>	luin	puin
meillä	muilla	<u>heillä</u>	näillä
pussi	passi	<u>tussi</u>	pursi
tarina	turina	surina	<u>narina</u>
lauma	sauna	<u>sauma</u>	kauna
saarta	saarna	kaarna	<u>kaarta</u>
paita	<u>rait</u>	puita	luita
suvun	kivun	<u>kuvun</u>	sivun
muuta	muita	luita	<u>luuta</u>
lakin	<u>takin</u>	tekin	sokin

17. Samat sanat

Etsi riviltä kaksi samaa sanaa. Alleviivaa sanat.

kuuluu	jouluun	<u>kouluun</u>	kauluun	<u>kouluun</u>
ääni	pääni	pääsi	sääri	ääni
kävellä	kävelee	kävelee	kävellyt	käveli
isokset	siskokset	saisinko	siskokset	siistiä
vaatetta	aatetta	vaatteetta	vaatteitta	vaatetta
puvut	pavut	puvut	kuvut	ravut
syö	söi	löi	möi	söi
musta	muista	mauste	maista	muista
tallessa	talissa	malleissa	tulissa	malleissa
suli	suoli	tuli	tali	tuli
asusteet	kalusteet	rasitteet	asusteet	asunnot
koti	kuti	kuutti	kivi	kivi
hattu	jakku	nattu	mattu	hattu
käytti	näytti	keitti	näytti	täytti

Samat sanat – Oikeat vastaukset

Etsi riviltä kaksi samaa sanaa. Alleviivaa sanat.

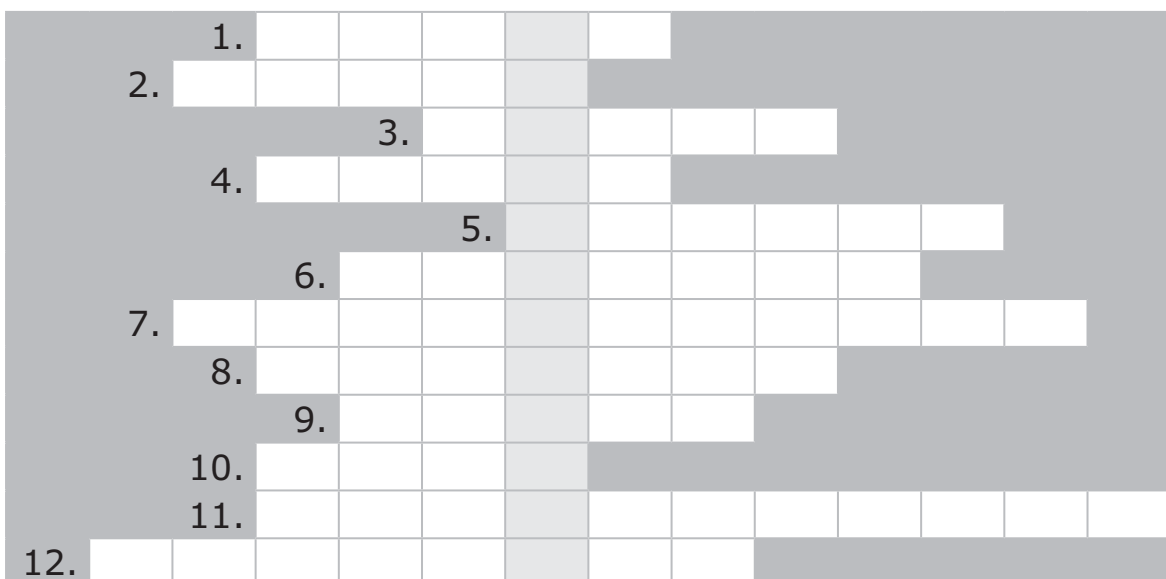
kuuluu	jouluu	<u>kouluun</u>	kauluu	<u>kouluun</u>
<u>ääni</u>	pääni	pääsi	sääri	<u>ääni</u>
kävellä	<u>kävelee</u>	<u>kävelee</u>	kävellyt	käveli
isokset	<u>siskokset</u>	saisinko	<u>siskokset</u>	siistiä
<u>vaatetta</u>	aatetta	vaatteetta	vaatteitta	<u>vaatetta</u>
<u>puvut</u>	pavut	<u>puvut</u>	kuvut	ravut
syö	<u>söi</u>	löi	möi	<u>söi</u>
musta	<u>muista</u>	mauste	maista	<u>muista</u>
tallessa	tallissa	<u>malleissa</u>	tulissa	<u>malleissa</u>
suli	suoli	<u>tuli</u>	tali	<u>tuli</u>
<u>asusteet</u>	kalusteet	rasitteet	<u>asusteet</u>	asunnot
koti	kuti	kuutti	<u>kivi</u>	<u>kivi</u>
<u>hattu</u>	jakku	nattu	mattu	<u>hattu</u>
käytti	<u>näytti</u>	keitti	<u>näytti</u>	täytti

18. Ristikko

Täytä ristikko vihjeiden avulla ja selvitä, mikä sana muodostuu pystyriiville. Laatikosta löydät riveille sijoitettavat sanat.

säpikäs	pilkkoa	lappalainen	risku
puku	vuosi	Matti	lauma
pukumalleja	kotoisin	poika	erämaa

1. Sanassa on kaksi tavua, jälkimmäisessä tavussa on s-kirjain.
2. Sana päättyy tavuun, joka on myös sakara-sanan keskimmäinen tavu.
3. Sana on erisnimi.
4. Sana alkaa samalla tavulla kuin sana laulaa.
5. Sanan lopussa on kaksi samaa vokaalia.
6. Sana alkaa p-kirjaimella ja siinä on kolme tavua.
7. Sanassa on neljä tavua.
8. Sana alkaa ja päättyy samalla kirjaimella.
9. Sana tarkoittaa hopeakorua.
10. Lyhin sana.
11. Sanassa on enemmän tavuja kuin missään muussa vaihtoehdossa.
12. 3-tavuinen sana, jonka keskimmäisessä tavussa on kolme kirjainta.

Ristikko – Oikeat vastaukset

Täytä ristikko vihjeiden avulla ja selvitä, mikä sana muodostuu pystyriiville. Laatikosta löydät riveille sijoitettavat sanat.

	1.	V	U	O	S	I														
2.		P	O	I	K	A														
				3.	M	A	T	T	I											
		4.	L	A	U	M	A													
					5.	E	R	Ä	M	A	A									
			6.	P	I	L	K	K	O	A										
7.		L	A	P	P	A	L	A	I	N	E	N								
		8.	S	Ä	P	I	K	Ä	S											
			9.	R	I	S	K	U												
		10.	P	U	K	U														
		11.	P	U	K	U	M	A	L	L	E	J	A							
12.		K	O	T	O	S	I	N												

Ratkaisusana: saamelaisuus

19. Kirjaimista sanoiksi

Etsi ja alleviivaa tekstistä laatikossa olevat sanat. Kun olet löytänyt kaikki sanat, poimi niistä järjestyksessä aina sanan toinen kirjain riville. Kun olet löytänyt kaikki kirjaimet, on kirjainjonossa kolme sanaa peräkkäin kirjoitettuna. Kirjoita kukin sana omalle rivilleen.

kravatteja	koristanut	elämässään	ollut
nipun	muuta	voivat	koska
liki	ison		

Isoisä eli liki 80-vuotiaaksi, mutta kertaakaan elämässään hänen kaulaansa ei koristanut kravatti, rusetti tai solmuke. Lapinpuvun pystykaulusessa ne eivät olisi pysyneetkään. Tarina kertoo lappalaisperheestä, joka oli saanut lahjoituksena ison nipun kravatteja. Koska niille ei ollut muuta käyttöä, lapset olivat pujottaneet ne pienen lammaislauman kaulaan. Lampaat vaelsivat tunturin rinteellä kravattit kaulassa. Kravateista niitä oli helppo tarvittaessa talutella lampolaan. Näinkin kulttuurit voivat kohdata.

Kaikki kirjaimet: **i** _____

Sana 1. _____

Sana 2. _____

Sana 3. _____

Kirjaimista sanoiksi – Oikeat vastaukset

Etsi ja alleviivaa tekstistä laatikossa olevat sanat. Kun olet löytänyt kaikki sanat, poimi niistä järjestyksessä aina sanan toinen kirjain riville. Kun olet löytänyt kaikki kirjaimet, on kirjainjonossa kolme sana peräkkäin kirjoitettuna. Kirjoita kukin sana omalle rivilleen.

kravatteja	koristanut	elämässään	ollut
nipun	muuta	voivat	koska
liki	ison		

Isoisä eli **liki** 80-vuotiaaksi, mutta kertaakaan **elämässään** hänen kaulaansa ei **koristanut** kravatti, rusetti tai solmuke. Lapinpuvun pystykaulusessa ne eivät olisi pysyneetkään. Tarina kertoo lappalaisperheestä, joka oli saanut lahjoituksena **ison nipun kravatteja**. **Koska** niille ei **ollut muuta** käyttöä, lapset olivat pujottaneet ne pienen lammaslauman kaulaan. Lampaat vaelsivat tunturin rinteellä kravattit kaulassa. Kravateista niitä oli helppo tarvittaessa talutella lampolaan. Näinkin kulttuurit **voivat** kohdata.

Kaikki kirjaimet: **ilosiroluo**

Sana 1. **ilo**

Sana 2. **siro**

Sana 3. **luo**

20. Virke vai sanajono?

Onko kyseessä virke vai sanajono? Valitse kahdesta vaihtoehdosta virke mallin mukaan.

- Kuljin päivittäin ison tavaratalon ohitse
- Muutama vuosi sitten tavaratalon ohi etelän kaupungissa

- Joulua ennen näyteikkunassa lappalaisaiheinen somistus
- Joulun aikaan tavaratalon ikkunassa oli somistuksena poro

- Mallinukella vyö vyötäröllä kuin tytöllä
- Näyteikkunassa oleva mallinukke oli puettu väärin

- Pyysin myyjää korjaamaan mallinuken vaatetuksen
- Liikkeessä myyjä ystävällinen ja ymmärtäväinen

- Myyjä mallinuken uudestaan ystävällisesti
- Myyjä oli ymmärtäväinen ja korjasi mallinuken vaatetuksen

- Neljäntuulenlakki mainio päähine
- Miehet käyttävät päässään neljäntuulenlakkia

- Lakki on lämmin, mutta se ei hiosta
- Lakin neljässä sakarassa ilmatilaa

Virke vai sanajono? – Oikeat vastaukset

Onko kyseessä virke vai sanajono? Valitse kahdesta vaihtoehdosta virke mallin mukaan.

Kuljin päivittäin ison tavaratalon ohitse.

Muutama vuosi sitten tavaratalon ohi etelän kaupungissa

Joulua ennen näyteikkunassa lappalaisaiheinen somistus

Joulun aikaan tavaratalon ikkunassa oli somistuksena poro.

Mallinukella vyö vyötäröllä kuin tytöllä

Näyteikkunassa oleva mallinukke oli puettu väärin.

Pyysin myyjää korjaamaan mallinuken vaatetuksen.

Liikkeessä myyjä ystävällinen ja ymmärtäväinen

Myyjä mallinuken uudestaan ystävällisesti

Myyjä oli ymmärtäväinen ja korjasi mallinuken vaatetuksen.

Neljäntuulenlakki mainio päähine

Miehet käyttävät päässään neljäntuulenlakkia.

Lakki on lämmin, mutta se ei hiosta.

Lakin neljässä sakarassa ilmatilaa

Virkkeiden erotus – Oikeat vastaukset

Tekstissä on kirjoitettu kahdeksan virkettä yhteen. Erotta virkkeet toisistaan. Kirjoita virkkeet järjestyksessä viivoille mallin mukaan. Muista iso alkukirjain virkkeen alussa ja piste virkkeen lopussa.

Isoisä ajoi Inarijärven jäällä hevosella.

Ajokeli oli huono ja lumi upottavaa.

Keskellä järveä susilauma alkoi kiertää hevosta.

Hevonen alkoi väsyä pitkän matkan seurauksena.

Isoisä ajoi hevosen saaren rantaan.

Hän kaatoi puun ja pilkkoi siitä polttopuita.

Polttopuut syttyivät neljäntuulenlakissa kuivuneilla tulitikuilla.

Sudet jättivät hevosen ja isoisän rauhaan.

22. Täydennä virkkeet

Valitse annetuista sanoista kaksi virkkeeseen sopivaa sanaa. Kirjoita sanat viivalle mallin mukaan.

Isoisä ei käyttänyt koskaan kravattia.

käyttänyt / pitää / solmuke / kravattia / nyt

1. Lapin _____ kravatti ei _____.

sopinut / käydä / pukuun / kauluksessa

2. Perhe _____ lahjaksi _____ kravatteja.

monta / paljon / sai / olisi / kertaakaan

3. Niille _____ löytynyt _____ käyttöä.

olla / ei / miksi / mitään / helppo

4. Kravatit _____ lampaiden _____.

kaulaan / lauma / pujotettiin / muuta

5. Lampaat _____ tuntureilla kravatit _____.

rinteillä / vaelsivat / kaulassa / tarvittaessa

6. Kravateista ne oli _____ lampolaan.

taluttaa / helposti / helppo / taluttaessa / silti

Täydennä virkkeet – Oikeat vastaukset

Valitse annetuista sanoista kaksi virkkeeseen sopivaa sanaa. Kirjoita sanat viivalle mallin mukaan.

1. Lapin **pukuun** kravatti ei **sopinut**.

sopinut / käydä / pukuun / kauluksessa

2. Perhe **sai** lahjaksi **paljon** kravatteja.

monta / paljon / sai / olisi / kertaakaan

3. Niille **ei** löytynyt **mitään** käyttöä.

olla / ei / miksi / mitään / helppo

4. Kravatit **pujotettiin** lampaiden **kaulaan**.

kaulaan / lauma / pujotettiin / muuta

5. Lampaat **vaelsivat** tuntureilla kravattit **kaulassa**.

rinteillä / vaelsivat / kaulassa / tarvittaessa

6. Kravateista ne oli **helppo taluttaa** lampolaan.

taluttaa / helposti / helppo / taluttaessa / silti

23. Virkkeiden muodostaminen

Muodosta järkeviä virkkeitä lisäämällä yksi sana laatikosta A ja yksi sana laatikosta B. Muodosta virkkeet harjoituskirjan tekstin "Nuttu nurin – onni oikein" perusteella. Virkkeen alku on annettu valmiiksi. Käytä kutakin sanaa vain kerran.

LAATIKKO A

ikkunat
tavaratalon
olla
poika
solmittu
solmittiin
näytti

LAATIKKO B

ohitse
koristeltiin
lantiolle
välittämättä
poro
oudolta
vyötärölle

Kuljin päivittäin _____.

Joulun alla _____.

Kaupan ikkunalla oli _____ ja _____.

Mallinuken vyö oli _____.

Yritin _____.

Mallinukke _____.

Pyynnöstäni vyö _____.

Virkkeiden muodostaminen – Oikeat vastaukset

Muodosta järkeviä virkkeitä lisäämällä yksi sana laatikosta A ja yksi sana laatikosta B. Muodosta virkkeet harjoituskirjan tekstin "Nuttu nurin – onni oikein" perusteella. Virkkeen alku on annettu valmiiksi. Käytä kutakin sanaa vain kerran.

LAATIKKO A

ikkunat
tavaratalon
olla
poika
solmittu
solmittiin
näytti

LAATIKKO B

ohitse
koristeltiin
lantiolle
välittämättä
poro
oudolta
vyötärölle

Kuljin päivittäin **tavaratalon ohitse.**

Joulun alla **ikkunat koristeltiin.**

Kaupan ikkunalla oli **poika** ja **poro.**

Mallinukken vyö oli **solmittu vyötärölle.**

Yritin **olla välittämättä.**

Mallinukke **näytti oudolta.**

Pyynnöstäni vyö **solmittiin lantiolle.**

24. Selvitä sanajonon salaisuus

Virkkeen sanat on kirjoitettu yhteen. Sanojen välissä on yksi ylimääräinen kirjain. Ympyröi kirjaimet. Saat näistä kirjaimista uuden sanan. Kirjoita sana viivalle mallin mukaan.

Saamelaisäit**im**olie**k**erran**k**saanut**k**paketin**o**vaatteita.

mekko

Äitivluuliyniitäökesämekoiksi.

Vaatteetteivätyolleettmekkojatvaanöyöpaitoja.

Koulussatopettajaähämmästelittyttöjenivaatteita.

Tytötpeivätutunnistaneetkvaatteitauyöpaidoiksi.

Alusvaatteissakaanheieollutlennenmmitäänaröyhelöitä.

Selvitä sanajonon salaisuus – Oikeat vastaukset

Virkkeen sanat on kirjoitettu yhteen. Sanojen välissä on yksi ylimääräinen kirjain. Ympyröi kirjaimet. Saat näistä kirjaimista uuden sanan. Kirjoita sana viivalle mallin mukaan.

Äitvluuliyniitäökesämekoiksi.

vyö

Vaatteteiväyolleettmekkojatvaanöyöpaitoja.

tyttö

Koulussatopettajaähämmästelityttöjenivaatteita.

täti

Tytötpeivätutunnistaneetkvaatteitauyöpaidoiksi.

puku

Alusvaatteissakaanheieollutlennenmmitäänaröyhelöitä.

helma

25. Poista ylimääräinen sana

Kussakin virkkeessä on ylimääräinen sana. Yliviivaa se ja kirjoita virke korjattuna viivalle.

A) Seison tavaratalon vaateosastolla ja sininen hypistelen paitaa.

B) Viereisessä rekissä on kolme yöasuja.

C) Myyjä pyörähtää poro rekin ympäri ja palaa vaate kädessään.

D) Myyjä katsoo minua vuori ihmeissään ja neuvottomana.

Poista ylimääräinen sana – Oikeat vastaukset

Kussakin virkkeessä on ylimääräinen sana. Yliviivaa se ja kirjoita virke korjattuna viivalle.

A) Seison tavaratalon vaateosastolla ja **sininen** hypistelen paitaa.

Seison tavaratalon vaateosastolla ja hypistelen paitaa.

B) Viereisessä rekissä on **kolme** yöasuja.

Viereisessä rekissä on yöasuja.

C) Myyjä pyörähtää **poro** rekin ympäri ja palaa vaate kädessään.

Myyjä pyörähtää rekin ympäri ja palaa vaate kädessään.

D) Myyjä katsoo minua **vuori** ihmeissään ja neuvottomana.

Myyjä katsoo minua ihmeissään ja neuvottomana.

26. Täydennä virkkeet

Täydennä tekstin pohjalta virkkeeseen sopiva sana. Vain yksi annetuista vaihtoehdoista on oikea.

1. Sodan jälkeen eräs järjestö halusi _____ lappalaisia.

pelotella / kunnioittaa / auttaa / puhutella

2. Avustuspaketit sisälsivät _____.

ruokaa / vaatteita / säilykkeitä / solmioita

3. Erään äidin saamassa paketissa oli _____.

yöpaitoja / kesämekkoja / ommeltuja vöitä / koulupukuja

4. Perheen lapset pukivat lahjavaatteet päälleen _____.

keväällä / kesällä / syksyllä / talvella

5. Koulussa _____ oli huomannut heidän oudot vaatteensa.

talonmies / vierailija / keittäjä / opettaja

Täydennä virkkeet – Oikeat vastaukset

Täydennä tekstin pohjalta virkkeeseen sopiva sana. Vain yksi annetuista vaihtoehdoista on oikea.

1. Sodan jälkeen eräs järjestö halusi **auttaa** lappalaisia.

*pelotella / kunnioittaa / **auttaa** / puhutella*

2. Avustuspaketit sisälsivät **vaatteita**.

*ruokaa / **vaatteita** / säilykkeitä / solmioita*

3. Erään äidin saamassa paketissa oli **yöpaitoja**.

***yöpaitoja** / kesämekkoja / ommeltuja vöitä / koulupukuja*

4. Perheen lapset pukivat lahjavaatteet päälleen **keväällä**.

***keväällä** / kesällä / syksyllä / talvella*

5. Koulussa **opettaja** oli huomannut heidän oudot vaatteensa.

*talonmies / vierailija / keittäjä / **opettaja***

27. Oikein vai väärin?

Lue teksti. Tekstin jälkeen on väittämiä. Onko väittäjä oikein vai väärin tekstin perusteella? Merkitse oikea vaihtoehto mallin mukaan.

Isoisä oli ajamassa Inarijärven jäätä pitkin hevosella kirkonkylältä Sevettijärvelle. Ajokeli oli huono ja lumi upottavaa. Keskellä Kasariselkää alkoi nälkäinen susilauma kiertää Mattia ja hevosta. Sudet kiersivät ensin kauempaa ikään kuin seuraten miehen ja hevosen menoa, mutta kun hevonen alkoi väsyä ja hidastua, lauma tiivistyi ja läheni koko ajan. Matilla ei silloin ollut pyssyä mukana, mutta kirves sentään oli. Hän karautti saaren rantaan, nappasi kirveen käteen ja kaatoi rivakasti puunkäppyrän ja pilkkoi sen polttopuiksi. Hän oli aamulla pudottanut ainoan tulitikkuaskinsa veteen ja pistänyt sen neljäntuulenlakin yhteen sakaraan kuivumaan. Nyt hänen ja hevosen henki olivat kiinni siitä, olivatko tikut ehtineet kuivua lakin sakarassa. Kädet täristen Matti kaivoi askin lakistaan, avasi, otti tikun ja raapaisi. Tikku oli vähän kostean nihkeä, mutta se syttyi, ja Matti sai nuotion palamaan. Hän kaatoi toisenkin puun, ja siinä tulia pitäessä hevonen sai levähtyä. Sudet kiersivät saarta monta tuntia, mutta eivät uskaltaneet lähelle. Villieläimet pelkäävät savun hajuakin, ja tulta ne karttavat aina. Ilta alkoi jo pimetä, kun susilauma lopulta kyllästyi odottamaan ja lähti etsimään murkinaa muualta erämaasta.

	oikein	väärin
Isoisä ajoi hevosella Inarijärven jäällä.	X	
Lumen päällä oli hyvä ajaa hevosella.		
Susilauma kiersi miestä ja hevosta ensin kauempaa, sitten lähempää.		
Isoisä pysähtyi, koska oli itse niin väsynyt.		
Isoisä hätisti susia ensin pyssyllä.		
Kirveellä isoisä kaatoi pari puuta polttopuiksi.		
Vesi oli vienyt isoisän tulitikut mennessään.		
Isoisä sai nuotion syttymään hatussaan kuivuneilla tulitikuilla.		
Sudet pelkäsivät tulta.		
Villieläimet pitävät savun hajusta.		
Susilauma ei jättänyt isoisää eikä hevosta rauhaan, vaan väijyi saaren lähellä aamuun asti.		

Oikein vai väärin? – Oikeat vastaukset

Lue teksti. Tekstin jälkeen on väittämiä. Onko väittäjä oikein vai väärin tekstin perusteella? Merkitse oikea vaihtoehto mallin mukaan.

	oikein	väärin
Isoisä ajoi hevosella Inarijärven jäällä.	X	
Lumen päällä oli hyvä ajaa hevosella.		X
Susilauma kiersi miestä ja hevosta ensin kauempaa, sitten lähempää.	X	
Isoisä pysähtyi, koska oli itse niin väsynyt.		X
Isoisä hätisti susia ensin pyssyllä.		X
Kirveellä isoisä kaatoi pari puuta polttopuiksi.	X	
Vesi oli vienyt isoisän tulitikut mennessään.		X
Isoisä sai nuotion syttymään hatussaan kuivuneilla tulitikuilla.	X	
Sudet pelkäsivät tulta.	X	
Villieläimet pitävät savun hajusta.		X
Susilauma ei jättänyt isoisää eikä hevosta rauhaan, vaan väijyi saaren lähellä aamuun asti.		X

28. Valitse oikeat väittämät

Lue teksti. Tekstin jälkeen on väittämiä. Valitse väittämistä mallin mukaan sellaiset, joiden asiasisältö esiintyy tekstissä. Huomioi, että väittäjä ei ole kopioitu tekstistä suoraan.

Se, että me lappalaiset eli saamelaiset asuimme – ja asumme osin vieläkin – hyvin hajallaan pitkin erämaita ja tuntureita, vaikuttaa moniin asioihin meidän kulttuurissamme. Se on vaikuttanut muun muassa siihen, että meillä on syntynyt useita eri saamen kieliä, jotka poikkeavat paljon toisistaan. Se on vaikuttanut siihenkin, että eri alueiden lapinpuvut ovat erilaisia.

Pukumalleja on Suomen Lapissa viisi: Inarin, Utsjoen, Sodankylän, Vuotson sekä Enontekiön eli Kautokeinin pukumallit. Vaikka pukujen perusmalli on leikkaukseltaan melko lailla samanlainen, eroja on puvun väljyydessä, verka- ja nauhakoristeluissa sekä päähineiden malleissa ja koossa. Pukuun kuuluvat värikkäät vyöt, paulanauhat, säärystimet eli poronnahkaiset säpikkäät ja kintaat. Nämä asusteet vaihtelevat niin, että kertavilkaisulla saamelainen osaa päätellä, mistä päin Lappia toinen saamelainen on kotoisin.

Kolttasaamelaisilla on täysin muista saamelaisista poikkeava puku: naiset käyttävät hametta, puseroa ja röijyä ja miehet tavallista länsimaistyyppistä pukua. Heidän päähineensä ja nauhansa ovatkin sen sijaan kaukana länsimaisista. Pähineet ovat täysin erimallisia kuin muiden saamelaisten, ja niissä on uskomattoman isotöisiä ja taidokkaita helmikoristeluja. Naiset käyttävät eri päähineitä eri elämäntilanteissa: neidolla, vaimolla ja leskellä on erilaiset päähineet. Meillä muilla saamelaisnaisilla on samanmallinen punainen lakki koko elämän ajan siviilisäädystä riippumatta.

- Saamelaiset asuvat kaukana toisistaan.
- Saamelaisten yksi elinkeino on poronhoito.
- Haja-asutus on vaikuttanut eri saamen kielten syntyyn.
- Turismi on vaikuttanut saamelaisten elinoloihin ja tapoihin.
- Suomen Lapissa on viisi erilaista saamelaista pukumallia.
- Monet lähtevät syksyllä Lappiin hienon ruskan takia.
- Saamelaisten pukuihin kuuluvat asusteet vaihtelevat alueittain.
- Saamelaisia asuu Lapin lisäksi eteläisessä Suomessa.
- Kolttasaamelaisten puku poikkeaa muista saamelaisista puvuista.
- Kolttasaamelaiset naiset käyttävät eri elämäntilanteissa erilaista päähinettä.
- Saamelaiset voivat nykyään ajaa omia asioitaan saamelaiskäräjien avulla.

Valitse oikeat väittämät – Oikeat vastaukset

Lue teksti. Tekstin jälkeen on väittämiä. Valitse väittämistä mallin mukaan sellaiset, joiden asiasisältö esiintyy tekstissä. Huomioi, että väittämä ei ole kopioitu tekstistä suoraan.

Saamelaisten yksi elinkeino on poronhoito.

Haja-asutus on vaikuttanut eri saamen kielten syntyyn.

Turismi on vaikuttanut saamelaisten elinoloihin ja tapoihin.

Suomen Lapissa on viisi erilaista saamelaista pukumallia.

Monet lähtevät syksyllä Lappiin hienon ruskan takia.

Saamelaisten pukuihin kuuluvat asusteet vaihtelevat alueittain.

Saamelaisia asuu Lapin lisäksi eteläisessä Suomessa.

Kolttasaamelaisten puku poikkeaa muista saamelaisista puvuista.

Kolttasaamelaiset naiset käyttävät eri elämäntilanteissa erilaista päähinettä.

Saamelaiset voivat nykyään ajaa omia asioitaan saamelaiskäräjien avulla.

29. Vastaa kysymyksiin tekstin perusteella

Lue teksti ja vastaa siitä esitettyihin kysymyksiin.

A) Kuinka monta erilaista pukumallia Suomen Lapissa on?

B) Mikä osa vaatteista valmistetaan poronnahasta?

C) Mistä saamelainen osaa päätellä toisen saamelaisen kotipaikan?

D) Kenen puvut poikkeavat voimakkaasti muiden saamelaisten puvuista?

E) Millä lapinpuvun osalla korostetaan tiettyyn lapinkylään kuulumista?

F) Onko kaikilla saamelaisilla naisilla useita erilaisia päähineitä?

Vastaa kysymyksiin tekstin perusteella – Oikeat vastaukset

Lue teksti ja vastaa siitä esitettyihin kysymyksiin.

A) Kuinka monta erilaista pukumallia Suomen Lapissa on?

Suomen Lapissa on viisi erilaista pukumallia.

B) Mikä osa vaatteista valmistetaan poronahasta?

Säpikkäät.

C) Mistä saamelainen osaa päätellä toisen saamelaisen kotipaikan?

Puvun asusteista, eli esimerkiksi vöistä, paulanauhoista ja kintaista.

D) Kenen puvut poikkeavat voimakkaasti muiden saamelaisten puvuista?

Kolttasaamelaisten.

E) Millä lapinpuvun osalla korostetaan tiettyyn lapinkylään kuulumista?

Verkanauhakoristeilla.

F) Onko kaikilla saamelaisilla naisilla useita erilaisia päähineitä?

Ei, vain kolttasaamelaisilla.

30. Valitse oikea vastausvaihtoehto

Vastaa tekstistä esitettyihin kysymyksiin valitsemalla oikea vastausvaihtoehto. Vain yksi neljästä vaihtoehdosta on oikein.

1. Mitä vaatetta lapinpuku muistuttaa?

- a) yöpaitaa
- b) juhlamekkoa
- c) talvitakkia
- d) kesämekkoa

2. Mitä perinteiseen naisen lapinpukuun ei kuulu?

- a) huivi
- b) lakki
- c) niisivyö
- d) rauna

3. Mitä perinteiseen miehen lapinpukuun ei kuulu?

- a) paulanauhat
- b) kintaat
- c) ryijy
- d) vyö

4. Mitä miehet säilyttävät pukunsa pussissa?

- a) vyötä
- b) pikkutavaroita
- c) sukutunnuksia
- d) eväitä

5. Miten tytön vyö solmitaan?

- a) vyötärölle
- b) puvun alle
- c) lantiolle
- d) pukuun ei kuulu vyötä

6. Mitä tarkoittaa sana säpikkäät?

- a) poronnahkaa
- b) kintaita
- c) vyötä
- d) säärystimiä

7. Mitä päähineillä tarkoitetaan?

- a) nauhoja
- b) lakkia
- c) elämäntilannetta
- d) siviilisäätyä

8. Millaisia ovat kolttasaamelaisten lakit?

- a) taidokkaasti koristeltuja
- b) aina punaisia
- c) eriskummallisia
- d) yksinkertaisia

9. Mikä ei kuulu neljäntuulenlakin ominaisuuksiin?

- a) lämmin
- b) hiostava
- c) ilmava
- d) käytännöllinen

10. Mikä on kirjoittajan mielestä koomista?

- a) nähdä miehen lapinpuvun vyö lantiolla
- b) nähdä naisen käyttävän miehen neljäntuulenlakkia
- c) nähdä erilaisia päähineitä
- d) kuulla tarina lapsista, jotka tulivat kouluun yöpuvuissa

Valitse oikea vastausvaihtoehto – Oikeat vastaukset

Vastaa tekstistä esitettyihin kysymyksiin valitsemalla oikea vastausvaihtoehto. Vain yksi neljästä vaihtoehdosta on oikein.

1. Mitä vaatetta lapinpuku muistuttaa?

- a) **yöpaitaa**
- b) juhlamekkoa
- c) talvitakkia
- d) kesämekkoa

2. Mitä perinteiseen naisen lapinpukuun ei kuulu?

- a) huivi
- b) lakki
- c) niisivyö
- d) **rauna**

3. Mitä perinteiseen miehen lapinpukuun ei kuulu?

- a) paulanauhat
- b) kintaat
- c) **ryijy**
- d) vyö

4. Mitä miehet säilyttävät pukunsa pussissa?

- a) vyötä
- b) **pikkutavaroita**
- c) sukutunnuksia
- d) eväitä

5. Miten tytön vyö solmitaan?

- a) **vyötärölle**
- b) puvun alle
- c) lantiolle
- d) pukuun ei kuulu vyötä

6. Mitä tarkoittaa sana säpikkäät?

- a) poronnahkaa
- b) kintaita
- c) vyötä
- d) säärystimä**

7. Mitä päähineillä tarkoitetaan?

- a) nauhoja
- b) lakkia**
- c) elämäntilannetta
- d) siviilisäätystä

8. Millaisia ovat kolttasaamelaisten lakit?

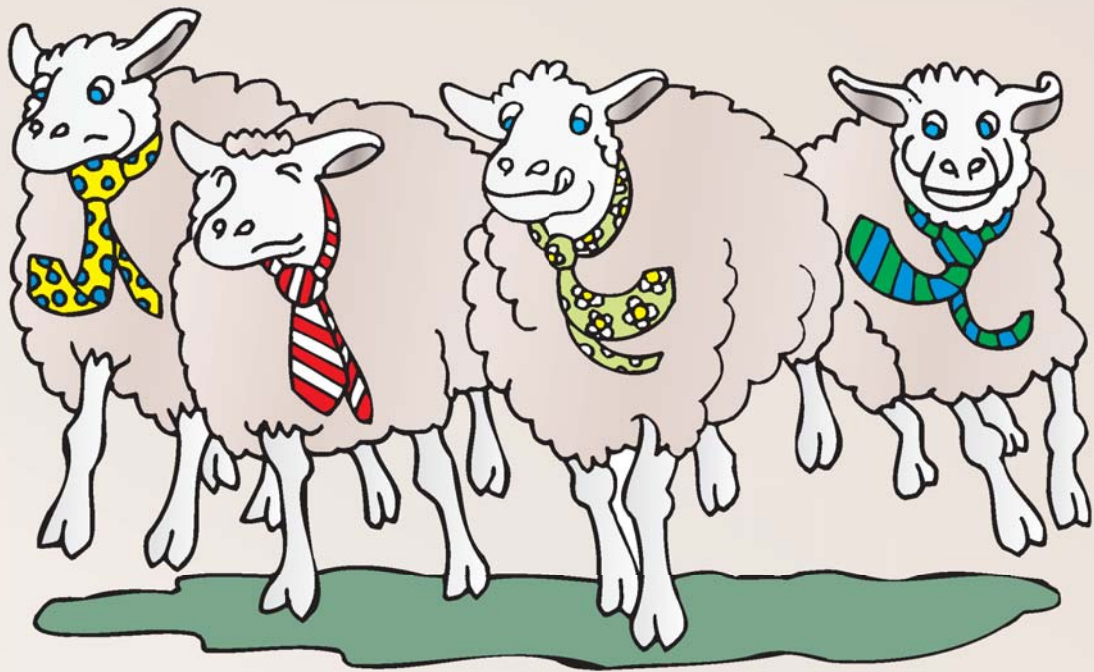
- a) taidokkaasti koristeltuja**
- b) aina punaisia
- c) eriskummallisia
- d) yksinkertaisia

9. Mikä ei kuulu neljäntuulenlakin ominaisuuksiin?

- a) lämmin
- b) hiostava**
- c) ilmava
- d) käytännöllinen

10. Mikä on kirjoittajan mielestä koomista?

- a) nähdä miehen lapinpuvun vyö lantiolla
- b) nähdä naisen käyttävän miehen neljäntuulenlakkia**
- c) nähdä erilaisia päähineitä
- d) kuulla tarina lapsista, jotka tulivat kouluun yöpuvuissa

LUKKI
K U U S A M A